

יד ושם

המשרד לאזרחים ותיקים

"לְדוֹרוֹת" סיפוריהם של ניצולי השואה החיים בישראל

שאלון לרישום קורות ניצולי השואה

איסוף סיפוריהם של ניצולי השואה הוא אחד המרכיבים החשובים ביותר בשימור הזיכרון ובהנחלתו לדורות הבאים. לכן, המידע על קורותיהם של הניצולים חיוני מאוד לחוקרים ולבני הדורות הבאים. בעזרת מידע זה אפשר יהיה להכיר את הסיפורים הפרטיים המרכיבים את התמונה הרחבה של תקופת השואה. לסיפור האישי שלכם יש חשיבות לאומית, מחקרית וחינוכית. אוסף הסיפורים מפורסם באתר אינטרנט מיוחד שכתובתו www.ledorot.gov.il

שם משפחה ושם פרטי כיום

שם משפחה: קול	שם פרטי: דינה
------------------	------------------

פרטים אישיים לפני השואה ובתקופתה
במידה והשאלה אינה נוגעת אלייך, אין צורך לענות עליה

בלועזית Friedman		שם משפחה איתו נולדתי: פרידמן	
שנת לידה: 1928	מין: נקבה	בלועזית Olga	שם פרטי איתו נולדתי: אולגה
ארץ לידה: הונגריה		בלועזית District Sboltz	עיר לידה: מחוז סבולץ
שם פרטי ושם נעורים של האם: אילונה חנה		שם פרטי ושם משפחה של האב: שנדור שמעיה פרידמן	
ארץ המגורים: הונגריה		בלועזית District Sboltz	מקום מגורים קבוע לפני המלחמה: מחוז סבולץ
חבר בארגון או בתנועה: (בית"ר, השומר הצעיר, בני עקיבא) השומר הצעיר		מקצוע לפני המלחמה: (תלמיד, סנדלר, מורה) עבודה עם ילדים	השכלה/תואר אקדמי לפני המלחמה: (יסודי, תיכון, אוניברסיטה, ישיבה) השכלה תיכונית
מקומות מגורים בתקופת המלחמה: (שם העיר או האזור ושם הארץ) מחוז סבולץ			
בלועזית		במידה והיית בגטו, ציין את שמו	
בלועזית Feldafing, Frnoolt		במידה והיית במחנה עבודה או מחנה ריכוז, ציין את שמו פלדפינג, פרנוולט	
תאריך השחרור: 31.4.1945		המקום בו נודע לך כי הנך אדם חופשי: מחנה צבאי	
ציין מקום אליו חזרת לאחר השחרור		במידה והיית במחנה עקורים ציין את שמו (מחנות פליטים שהוקמו לאחר המלחמה בעיקר באוסטריה, גרמניה ואיטליה)	

במידה ועלית באנייה, ציין את שמה לא זוכרת את שם האונייה	שנת עליה: 1947	במידה והיית במחנות מעצר בקפריסין, ציין ממתי עד מתי 2.11.46 במשך שמונה חודשים בערך
--	-------------------	--

אנא ספרי/י על קורותיך לפני המלחמה

(ציוני דרך: הבית בו גדלת, בית הספר, חברי ילדותך; במה עסקו הוריך, המשפחה המורחבת, חגים ומאכלים)

נא לכתוב בגוף ראשון

המשפחה שלי היא משפחה דתית, מאוד דתית, כל אחיו של אבי היו חסידים אבל אבי היה מעט יוצא דופן, הוא היה מודרני, לא לבש שחור ולא גידל זקן אבל תמיד הלך עם כובע הוא למד עד גיל 18-19 בלימודים תורניים בבית הספר, הוא היה אוטודידקט (למד באופן עצמי) ותמיד הוא היה עם ספר ביד. בבית שמרנו על כל כללי היהדות, הכשרות, חגים, מנהגי האוכל והבית היה כשר למהדרין. אני זוכרת שהיה איזה דוד שאפילו כוס מים הוא לא שתה אצלנו, אבא שלי זכרנו לברכה עבד בחברת זינגר, מפעל של מכונות תפירה כל בוקר הוא היה קם בשש למניין, להתפלל ושהיה חוזר הביתה היה מעיר אותנו כדי שנלך לבית הספר. אימא שלי הייתה עקרת בית, אישה קטנה ודקה עם קול מאוד יפה, תמיד הייתה שירה בבית ואני קיבלתי מאימא את הקול. היינו שתי אחיות ועוד אח קטן שקראו לו יצחק אייזיק שבגיל שלוש נפטר מדלקת ריאות, לאחותי הגדולה קראו אהובה לילי. יצחק היה ילד מאוד נבון ומפותח למרות שהיה בן 3, בגלל שלא היו תרופות באותה תקופה הוא לא שרד. אימא שלי עברה שנתיים – שלוש מאוד קשות עקב מותו של אחי עד שהיא התאוששה. הנשים באותה תקופה לא עבדו, הן עשו הכול בבית, אפו עוגות, בישלו אטריות וכשאימא בישלה הוא היה עומד לידה כל הזמן והיא הייתה שמה לו חופן של אגוזים וסוכר שיעזור לה בהכנת העוגות. כשהוא נפטר בגיל 3 אני הלכתי לכיתה א' זה היה בית ספר יהודי, בעיר שלי היו שני בתי – כנסת גדולים והיה גם חדר שאיזה רב היה מלמד תורה עם תלמידיו האברכים. בית כנסת אחד היה של אורתודוקסים ואחד יותר מודרני שקראו לו "סטאטוס-קוו", בתי הכנסת היו בתוך התחום של בתי הספר ושם למדתי 4 שנים בבית ספר עממי ואז בתיכון, אני ואחותי היינו תלמידות מצטיינות. אימא הייתה בעלת בית יוצאת מהכלל, כל השכנות אהבו אותה והיו באות להתיעץ איתה, שהיינו קטנות הייתה אצלנו בחורה גויה שעבדה ואימא שמה לב שלאט לאט התכשטים שלה היו נעלמים ואז אימא פיטרה אותה, אבא מאוד דאג שלא יהיה מי שיעזור לאימא והוא נתן לצוענייה שהייתה בשכונה לעזרה, אימא הייתה נותנת לה כמה גרושים ושולחת אותה. ההורים שלי חיו מאוד יפה ביניהם. תמיד הרגשנו אנטישמיות גם לפני היטלר, אם היו רואים מישהו עם זקן וזהות יהודית, היו באים אליו באמצע הרחוב, מציקים לו וחותכים לו את הזקן. היטלר עלה לשלטון בשנת 1939 אבל הוא הפיץ את הארס שלו כבר בשנת 1933-34 הוא הוציא את הספר "המלחמה שלי" שמתסיסה על היהודים ואף ישב בכלא תקופה. הייתי הולכת ברחוב בתור ילדה, הייתי בלונדינית עם שתי צמות והיו צועקים לנו כל מיני כינויי גנאי, וברחובות היינו גרים גם יהודים וגם גויים. בבית ספר בסוף השנה מי שהייתה תלמידה מצטיינת שמה היה נכתב באותיות בולטות, אני ואחותי תמיד היינו נרשמות באותיות בולטות.

נא ספרי/י על קורותיך בזמן המלחמה

(גירוש, גטאות, מחנות וצעדות מוות, במסתור או בזהות בדויה ושם בדוי, פעילות ותפקידים במחתרת, השתתפות

בבריחה או בהתנגדות, האנשים שהיו בסביבתך בגטו או במסתור, במי נעזרת או אולי למי עזרת):

בשנת 1941 הגרמנים כבר היו בליטא, עד מרץ 1944 היינו בבית ואבא עוד עבד אבל הרגשנו את האנטישמיות הולכת וגוברת. 17/3/1944 פלשו כוחות הצבא הגרמני להונגריה וכעבור חודש, קצת אחרי פסח כי את פסח עוד חגגנו בבית, אם אפשר לקרוא לזה לחגוג עקב המצב, לקחו אותנו לחווה גדולה ושם אכסנו אותנו והסיבה ששמו אותנו שם כי הגיעו רכבות עם קרונות משא, שם היינו בערך 3 שבועות. יום אחד יצאנו לשאוף אוויר עם אבא וכמו שאנחנו חוזרים, בא אלינו מפקד המחנה, בחור חייל בין 16, אבא בירך אותנו ביום טוב והמפקד נתן לו סטירה ואמר לו להוריד את הכובע וסינן מבין שיניו "יהודי מסריח". יום אחד אמרו לנו לארוז את החפצים שלנו ומעט אוכל כי לוקחים אותנו לתוך הונגריה כדי ללמד אותנו לעבוד למחרת הגיעו קרונות משא ואנחנו לקחנו מעט מזון לדרך ושמיכה ונכנסנו בערך 70 אנשים לתוך הקרון, ילדים, מבוגרים וחולים. בקרון היה מאוד צפוף, שכבנו על הרצפה והשירותים זה היה דלי על הרצפה בפניה, "תתאר לעצמך, אתה עם אנשים שאתה לא מכיר ואתה צריך להתפנות" לפעמים היו עוצרים לרוקן את הדלי והיו מביאים לנו קהית מים. אחרי יום, יום וחצי, אבא הבין שלא לוקחים אותנו להונגריה וכשהתקרבנו לאחת התחנות, הרכבת האטה ואבא קמה גבוה הציץ מהחלון והחל לבכות, שאלתי אותו: "אבא למה אתה בוכה?" והוא ענה: "שזה כלום, נכנס לי משהו לעין". ככה דהרנו שלושה ימים ולילות וביום השלישי הגענו למקום כלשהו שהיה כתוב על שער מברזל "העבודה משחררת" לא היה לנו מושג למה להביאו אותנו ומה יעשו איתנו. עלו לרכבת גברים בפיג'מות פסים מלבד החיילים, הם צעקו לנו "לרדת, לרדת" רצינו לקחת דברים אבל הם אמרו לנו להשאיר הכול ברכבת והם יביאו לנו את הדברים, אפילו את האוכל שנשאר הם לקחו לנו כי גם הם היו רעבים. אז הגענו

לאושוויץ והפרידו בין גברים לנשים והייתה זו הפעם האחרונה שראיתי את אבא שלי ואני, אחותי ואימא הלכנו יחד, אימא הייתה קטנה וחלשה אז החזקנו אותה בשני הצדדים או אז ניגש אלינו קצין שכנראה היה מנגלה ואמר לנו שאימא נראית חלשה, היא תיסע אחרים באוטו, "מי היה מעלה על דעתו שיש מוח נורמאלי שיאמין שלוקחים אנשים בריאים למוות" אבל אחותי עודדה אותה ואמרה לה לנסוע באוטו. לקחו אותנו למקלחות עירומות לגמרי, אמרו לנו להשליך את הבגדים, "תתאר לך יהודיות דתיות שצריכות להתפשט" זה היה נורא וטרם המקלחות גילחו לנו את השערות בכל הגוף ואני זוכרת שחיפשתי את אחותי ולא מצאתי אותה, עד שהיא הופיעה והתחבקנו והתחלנו לבכות, קיבלנו דבר שנראה כמו שק עם שרוולים למלבוש. אנחנו היינו באושוויץ בירקניו, היינו 1,200 אנשים בצריף ואני זוכרת בחורה צעירה שלקחו לה את הילד שלה, בן שנה וחצי, הגרמנים היו באים לביקורת והיא עמדה בכניסה לצריף צועקת "אני רוצה את הילד שלי! אני רוצה את הילד שלי!" עד שנמאס להם והגרמנים לקחו אותה ואנחנו לא ראינו אותה יותר. רבצנו על הדרגשים של שלוש קומות, למזלי לא הייתי גבוהה אז יכולתי לשבת, שלושה חודשים היינו שם, היה מפקד בוקר וערב, מעירים אותנו בשלוש בלילה, בצפון אירופה, היה קור אימים. תמיד היה צריך לעבוד בחמישיות אז היינו אני, אחותי, חברה שלי, אחותה ובת-דודתה, יום אחד האחראית על הצריף באה ושאלה אם יש מישהו שיוודע לשיר בעברית, הצבענו והיא בחרה בנו, מאותה הרגע היא קצת דאגה לנו לאוכל והיינו מקבלות עוד קצת לחם, גבינה. יום אחד אחותי התלוננה על כאבים בגרון והיא בערה מחום, בין הנשים הייתה רופאה שבדקה את אחותי לבקשתי והיא אמרה שיש לה מחלת אבסס בגרון, גם אני סבלתי מהמחלה הזאת בגיל 10, היו ארבע אחיות בריוניות שהיו אחראיות על חלוקת האוכל, ניגשתי אליהן וביקשתי כמה חתיכות סוכר עבור אחותי, אחת מהן הביטה בי ואמרה: "היא חולה? שתמות", "תתאר לך, יהודיה שבאה איתנו וככה היא עונה לי", חזרתי בוכיה וחברה שלי התעצבנה והלכה לאותה בחורה, צעקה עליה ולבסוף השיגה סוכר לאחותי שהבריאה. בערך בסוף אוגוסט בחרו 200 בנות לערך למקלחות, היינו בטוחות ששולחים אותנו לתאי הגזים אבל זו הייתה באמת מקלחת. נתנו לנו שמלות ללבוש והעמיסו אותנו לקרון רכבת, שלושה ימים נסענו והגענו למחנה לא גדול, ירדנו שם והתחלנו לעבוד, לסדר דרכים ולגמור דברים שצריך. היינו במחנה הזה בערך חודשיים ואיזה ערב ביום סערה עמדנו בתור ואמרו לנו שהולכים לקחת אותה למחנה אחר, החיילים היו עם מעילי גשם ואנחנו ככה עם שמלה קצרה ודקה, הלכנו 6-7 קילומטרים בלילה, הכניסו אותנו למין צריפונים קטנים, נתנו לנו שמיכה ולא זכור לי האם נתנו לנו גם אוכל. למחר ראינו שזה מחנה של גברים והיו שם 200 בערך בחורות ליטאיות שמדברות יידיש ואנחנו 200 יהודיות, אני ידעתי גרמנית כי יידיש לקוחה מגרמנית ולפתע הן החלו לצעוק עלינו שאנחנו לא יודעים לדבר יידיש ורק הונגרית אבל חוש השפות עזר לי ולאחותי. סוף שנת 1944 הגרמנים בנו שדה תעופה תת – קרקעי ועבדו שם מכל המחנות סביב העיר לנסבר שבה היטלר ישב, היו שם בערך 12 מחנות של יהודים, המטורף הזה רצה לבנות איזו המצאה חדשה. כל יום היינו הולכים 5 קילומטרים הלוך ושוב, הגברים עבדו מאוד קשה, בדרך חזרה היו נופלים אנשים מבוגרים ואסור היה לעזוב להם, הרבה אנשים גמרו את חייהם על הכביש. תחילה סחבנו את פסי הרכבת עם ההליכה ועבדו שם אנשי מקצוע מהארצות הכבושות ולמזלנו עבד איתנו אדם בן 40 לערך, הוא היה צ'כי והיה מהנדס. המהנדס הצ'כי שם עלינו עין, הוא אמר לי שיש לו בן בגילי ושם לב שנעליי קרועות והביא לי נעליים, אחותי עבדה בחדר אוכל שנועד לאנשי המקצוע, זה היה ב-1945 והגרמנים הרגישו שזה הסוף והם פחות הקפידו עלינו. מפקד המחנה היה מטורף, הוא היה קורא לנו "חור בתחת" אבל הוא היה משוגע למוסיקה ולמחנה שלנו הגיעה תזמורת, ואז הוא החליט שפעם בחודש ביום ראשון תהיה הופעה, היו כנרים, צ'לו וכלי נשיפה נוספים והיינו כמה בנות שיוודעות לשיר אז אני ועוד בחורה מווילנה שרנו ובזכות זה קיבלנו עוד איזו פרוסת לחם. באמצע אפריל 1945 אספו אותנו ואמרו לנו לקחת לדרך מים ומעיל עם יש ויצאנו לדרך. אנשים נפלו כמו זבובים, בעיקר הגברים ובלילות עדיין היה קר, ב-30/4/1945 הגענו למחנה נטוש שהיו בו לפנינו שבויים רוסים ואפשרו רק לנו הבנות לישון במיטות, התעוררנו בבוקר ולא היו שומרים גרמניים, הם ברחו בלילה ולקראת הצהריים של אותו היום הגיעו שני רוכבי אופנוע, חיילים אמריקאים יחד עם אייזנהאואר בכבודו בעצמו ומסר לנו שאנחנו חופשיים.

אנא ספרי/ על קורותיך מתום המלחמה ועד עלייתך לארץ

(השחרור וחזרתך הביתה, חיך אחרי המלחמה, העפלה/ עליה):

אני בתור ילדה הייתי בתנועת הנוער "השומר הצעיר" והיה ברור לי שאני עולה לארץ, כשנגמרה המלחמה ולא היו לי הורים אלא רק אני ואחותי ולמרות ששליט אנגליה באותה תקופה סגר את השערים ולא נתן לעלות ארצה מלבד פעמים בודדות שהוא חילק כמה אישורים לעלות לנשים הרות. משם לא חזרנו להונגריה כי לא היה עבור מה או מי לחזור, ידעתי שהוריי אינם וגם אם שיערנו שאבא שרד אז ידענו שאיפשהו ניפגש, היינו במחנה של חיילים רוסים כי היה שם בית חולים גדול של הצבא הגרמני, פינו את הגרמנים משם ואשפזו את היהודים, זה היה בעיקר בית – חולים של גברים. אני ואחותי עבדנו במטבח של בית החולים יחד עם 4 בנות והיה חייל יהודי אמריקאי שחזר אחריי ורצה לקח אותי לארה"ב ואפילו השאיר לי מכתב עם כתובתו. אני, אחותי וחברה נוספת עברנו משם למחנה שממנו עולים לישראל, קראו למקום "פלדפינג" זו הייתה חווה של קצין גרמני שם היה מקום המפגש לחבילות שהיו שולחים האמריקאים למחנה עם דברי מאכל. את בן הזוג שלי אני הכרתי במחנה, הוא כבר היה שם כשהגעתי והקמנו תנועה שנקראה "נוער חלוצי מאוחד" מכל התנועות קיבצנו לתנועה אחת ויום שישי אחד היה חבר שידע לנגן על פסנתר ואני שרתי ברקע ובן הזוג שלי שטרם הכרנו שמע את הקול שלי ואמר לעצמו "אם היא נראית

כמו שהיא שרה, אני אעשה את הכול כדי שהבחורה הזאת תהיה שלי" ובסופו של דבר החיזורים שלו צלחו והתחלנו לצאת, חיינו ביחד 64 שנים. משם עברנו לעיר מחנה שנקראת פרנלווט ושם התארגנו כמה קבוצות מכל אירופה לעלות ארצה. אצלנו בקבוצה היו הרבה מיהודי ליטא שרובם דוברי עברית, שם היינו כל החורף ואפילו בן – גוריון בא לבקרנו שם. באביב האמריקאים הלאימו שלשו חוות במרכז גרמניה ולשם עברנו שלוש קבוצות כדי ללמוד להיות קיבוצניקים ממש כמו קיבוץ צעיר, הגיעו שליחים אבל הגיעו שני חברי קיבוץ מאפיקים שדאגו שאנחנו נגיע בסופו של דבר לאפיקים. הסוף ספטמבר הועברנו לצרפת לחווה מוסתרת והמשכנו לנהל חיי קבוצה, בינתיים אני ואוסקר כבר התחתנו בגרמניה, הוא היה בן 21 ואני בת 18 וחבר משותף שלנו שאביו היה רב בעל היתר לחתן יהודיים חיתן אותנו ועשינו חופה כדת וכדין. במהלך העבודה נעקצתי באצבע שעליה טבעת הנישואין שלי ע"י דבורה והלכנו ברגל לצורף כי האצבע שלי התנפחה ולא יכולתי להוריד את הטבעת, בדרך לצורף עצרנו מונית והבחור במונית סיפר לנו שהגיעה אונייה כדי לעלות את היהודים לישראל. הייתה איזו אונייה עלובה וקטנה ואיך שיצאנו היא עלתה על שרטון ובמהלך שבועיים ימים כל הזמן אנשים היו מוציאים מים מתוכה. ב- 2/11/1946 למרות הצהרת בלפור הגענו לקפריסין, שם היינו בערך 8 חודשים, אני הייתי הרה וגרנו באוהל 4 משפחות, היו לנו שני חברים בעלי מקצוע שבנו לנו מטבח ורהיטים נוספים כדי להקל על השהות שם. סוף מאי 1947 הגיעה אונייה והיינו בערך 700 נשים הרות, הגברים נשאו בקפריסין למשך כמה ימים נוספים עד שגם הם עלו ארצה.

נא ספרי/י על חיך בארץ

(תחושותיך בעת עלייתך ארצה, פעילותך הציבורית או התרבותית, המשפחה שהקמת, המסר שברצונך להעביר לדורות הבאים):

הזמן עבר ואני בינתיים ילדתי את ביתי הבכורה בעתלית בתאריך 24/6/1947 בבית חולים מיוחד לילודות, היה שם רופא שבדק אותי ואמר לי שאלד בסוף מאי אך הוא טעה בחודש וילדתי בסוף יוני, אחרי הלידה עברתי לקריית שמואל עד שבאה חברה לקחת אותי לקיבוץ אפיקים. ומאז ועד היום אני גרה באפיקים ולשם אוסקר הגיע אחרי שלושה שבועות. כיום נשארתי לבד מהקבוצה הגדולה הייתה באפיקים ועוד חברה נוספת, בתי הבכורה חייה באנגליה, בני גר בתל-אביב ויש עוד שני בנים צעירים שחיים איתי באפיקים לשמחתי. בנוסף יש לי 16 נכדים ו7 נינים.

ראיון: שי אביטן, קיבוץ אפיקים, מאי 2013